

місцевих позик — явище нове для вітчизняної економіки, тому ринок муніципальних цінних паперів потребує якнайшвидшого розвитку, оскільки саме кошти, зібрані під відповідальність місцевої влади, в першу чергу, можуть бути спрямовані на збереження і розвиток виробничого потенціалу регіону, що відповідає інтересам не тільки влади, а і населення певної території.

– Розробка та реалізація регіональної податкової політики, яка повинна ґрунтуватись на чіткому законодавчому розподілі повноважень та відповідальності між державними, територіальними і місцевими рівнями управління. Удосконалення податкової системи на макро- та мікроекономічному рівнях має здійснюватись шляхом встановлення стабільних ставок податкових надходжень до державного і місцевих бюджетів та розширення прав місцевих органів виконавчої влади щодо формування і використання місцевих податків та зборів.

– Районна податкова адміністрація разом із районною адміністрацією за встановленими нормативами мають формувати проекти доходів району і решту надходжень до обласних і державного бюджету. Опрацьовуючи доходи бюджету по районах і в цілому по області, можна більш об'єктивно визначити можливі надходження до державного бюджету згідно із встановленими нормами та нормативами.

– В Україні необхідно створити багатоканальну систему формування бюджету, на основі якої кожен рівень бюджетної системи повинен мати власні доходи. Обсяг цих доходів має бути достатнім для забезпечення функцій і обов'язків, які покладаються на той чи інший рівень влади [2, с. 25].

Таким чином, успішний розвиток процесу становлення місцевих фінансів в Україні можливий лише за умови проведення в державі широкомасштабної адміністративної реформи, результатом якої має стати формування нової, сучасної бюджетної та податкової систем країни.

Література

1. Бюджетний кодекс: чинне законодавство зі змінами та допов. на 25 серпня 2010 року: (Відповідає офіц. текстові) – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 110 с.
2. Варналій З. Регіональний розвиток України: проблеми та пріоритети / З. Варналій // Економіст – 2005. – № 6. – С. 24 – 27.
3. Геєць В. Бюджетна політика в Україні: проблеми та перспективи. - Дзеркало тижня, - №5, - 2004.
4. Даниленко А.І. Проблеми фінансової політики України й розвиток фінансово-монетарних важелів її реалізації / А.І. Даниленко // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 51–58.
5. Слухай С.В. Зарубіжний досвід організації місцевих фінансів / С.В. Слухай, О.В. Гончаренко // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 12–20.

Надійшла 13.10.2011

УДК 336.717;339.178.3

А. В. ОЛІЙНИК, О. В. САВІЦЬКА
Хмельницький національний університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто економічну сутність факторингових послуг. Проаналізовано стан розвитку ринку факторингу в Україні. Акцентовано увагу на джерелах фінансування факторингових операцій та їх структурі. Встановлено, що спостерігається тенденція збільшення обсягів факторингових послуг фінансовими установами за рахунок збільшення, у структурі джерел фінансування, власних коштів. У той же час спостерігається обмеження обсягів факторингу в банках внаслідок фінансової кризи.

The article discusses the economical nature of factoring services. The article analyses state of development of the Ukrainian factoring market. Attention is focused on funding sources of factoring transactions and their structure. The article establishes that there is a tendency to increase factoring services of financial institutions due to the enlargement of own means in the structure of funding sources. At the same time there is a decrease of factoring services in the banks due to financial crisis.

Ключові слова: факторингові послуги, інкасування дебіторської заборгованості, боргові зобов'язання, торгово-комісійні операції, факторингові компанії, джерела фінансування факторингу.

Постановка проблеми. Фінансовий ринок України перебуває на стадії становлення та розвитку, що супроводжується запровадженням нових видів фінансових послуг. Однією з таких послуг, що потребує дослідження на фінансовому ринку України, є факторинг. Останнім часом факторинг у нашій країні набуває все більшої популярності. Адже зі зростанням економіки та ділової активності підприємств зростає і їх потреба в оборотних коштах, необхідних для фінансування поточної діяльності, що потребує залучення додаткового капіталу. За цих умов для підприємств малого та середнього бізнесу оптимальним рішенням може стати факторинг.

Впродовж останніх років в Україні спостерігається значне зростання обсягів факторингових операцій та кількості факторингових компаній. Тому метою даної роботи є дослідження сутності

факторингу, стану ринку послуг факторингу та його проблем.

Аналіз останніх досліджень. Факторинг в Україні виник, як і в інших країнах світу, в умовах ринкової економіки для забезпечення більш стрімких темпів економічного зростання. Факторинг як послугу сьогодні пропонують як банківські, так і суто фінансові установи, умови здійснення яких потребують глибокого аналізу. Розглядом даної проблематики займалися багато вчених-економістів таких, як Ф.Селінджер, М.Форман, Е.Ф.Жуков, Н.М.Внукова та інші. Проте розвиток різних видів факторингу потребує подальшого вивчення та обґрунтування.

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до трактування Н.М. Внукової, факторинг являє собою «різновид торгово-комісійної операції, поєднуваної з кредитуванням обігового капіталу клієнта, включає інкасування дебіторської заборгованості клієнта, кредитування і гарантію від кредитних та валютних ризиків» [1]. В класичному розумінні, факторинг є комплексом фінансових послуг, що пропонують клієнту банки або фінансові установи з передачі прав вимоги грошових коштів. Як послуга факторинг складається з операцій із беззаставного фінансування поставок, захисту ризиків, обліку дебіторської заборгованості, контролю своєчасної сплати та роботи з дебіторами. Вартість таких послуг визначається фінансовою установою та залежить від ступеню ризику.

Згідно з Законами України «Про податок на додану вартість» факторинг є «операцією з передачі першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи другому кредитору з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору» [2]. Передача вимоги регулюється Господарським кодексом України. Що стосується проведення факторингу банківськими установами, то згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність», факторинг визначається як «придбання банком права вимоги на виконання зобов'язань таких вимог та прийом платежів». Об'єктом факторингу можуть виступати боргові зобов'язання за грошові кошти, окрім валютних цінностей, цінних паперів та інвестиційних сертифікатів [3].

На даний час не існує однозначного трактування цього поняття. Його ототожнюють із кредитуванням. На відміну від кредитування, факторингові послуги є більш вигідним варіантом для суб'єктів господарювання. Адже факторинг є ефективним інструментом управління оборотними коштами будь-якого підприємства. В першу чергу факторингова послуга вигідна для виробника, що намагається якнайшвидше отримати оплату за відвантажену продукцію, отримані від чого кошти зможе використати для подальшого розвитку бізнесу. Саме факторинг сприяє розвитку бізнесу оптових компаній, що не встигають отримати прибуток від проданої продукції і не можуть закупити товарно-матеріальні цінності для нового циклу виробництва.

Крім того, при факторингу виникає поділ відповідальності між фактором (тобто банком або фінансовою установою) та клієнтом. В даному випадку клієнт не сплачує відсотки за користування отриманими коштами та не повертає кошти з обороту. В деяких випадках клієнту будуть запропоновані послуги із ведення бухгалтерського обліку та управління дебіторською заборгованістю.

Ринок факторингових послуг є достатньо молодим в Україні та бере початок свого розвитку в 2001 році, коли вперше такі операції проводив АКБ «Укрсоцбанк». На діяльність цього банку ще впродовж декількох років припадала третина всіх операцій з факторингу. Сьогодні АКБ «Укрсоцбанк» пропонує послугу з міжнародного факторингу. Частина ринку, що належала іншим банкам не перевищувала і десяти відсотків, не враховуючи ПАТ «Сведбанк», який став повноправним конкурентом для засновника факторингу в Україні [4].

Комерційні банки України сьогодні є фінансово-кредитними установами, які намагаються орієнтуватися на міжнародні стандарти та вимоги і реагувати на потреби клієнтів. Виходячи з того, що факторинг сьогодні є досить перспективним варіантом розвитку бізнесу, банк має можливість збільшити кількість своїх клієнтів-юридичних осіб. Сьогодні більш-менш значні об'єми факторингових послуг надають всього два десятка банківських установ. П'ятірку лідерів складають Укрексімбанк, Укрсоцбанк, Сведбанк, Райффайзен Банк Аваль і банк Credit Agricole (Індекс-Банк). Але загалом відслідкувати обсяги факторингу, що пропонують банківські установи, є практично неможливим, адже обсяги цієї діяльності не оприлюднюються перед вищими державними органами, на відміну від факторингових компаній.

Станом на 01.07.2011 р. 94 компанії України мали право на надання факторингових послуг, що на 24 установи більше, ніж станом на 01.07.2010 р. [5] Таким чином, через обмеження обсягів факторингу в банках в результаті світової фінансової кризи більшу частину факторів відіграють саме фінансові компанії.

Протягом останнього року спостерігається тенденція до збільшення обсягів надання факторингових операцій саме фінансовими компаніями. Це було зумовлено тим, що банки втратили велику кількість коштів через масові невіплати за факторингом, який, на відміну від кредитування, є без заставною послугою.

Основною аудиторією користування факторинговими послугами залишається середній бізнес, який характеризується найвищою динамікою розвитку, тобто найбільше потребує постійного поповнення оборотних коштів [6].

Протягом I півріччя 2011 року фінансові компанії уклали 4518 договорів факторингу загальним обсягом 2222,1 млн грн і виконали 3343 договорів на суму 2627,1 млн грн (рисунок 1). Діючими на кінець I півріччя 2011 року залишався 3161 договір факторингу [5].

У I півріччі 2011 року ринок купівлі проблемних боргів юридичних осіб фінансовими компаніями, які мають право надавати послуги факторингу, характеризувався значним зростанням кількості укладених договорів факторингу при незначному збільшенні їх вартості. Так, станом на 01.07.2011 кількість договорів факторингу, укладених протягом I півріччя 2011 року, становила 4518 одиниць, що в 2,9 рази більше в порівнянні з показником на відповідну дату 2010 року. Вартість договорів факторингу станом на 01.07.2011, укладених протягом I півріччя 2011 року, становила 2222,1 млн грн, що на 16,8 % менше в порівнянні з показником на відповідну дату 2010 року.

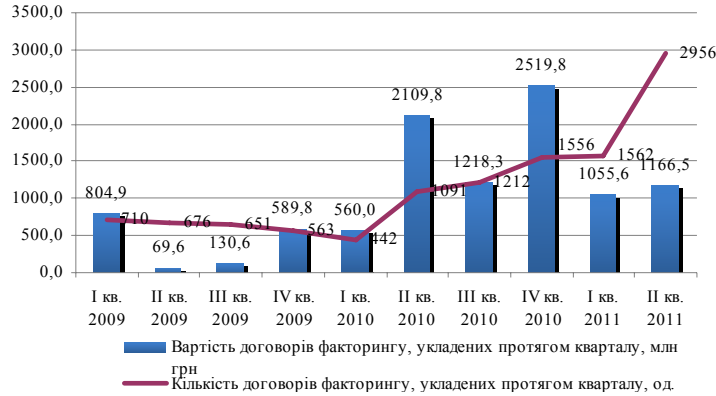

Рис. 1. Динаміка надання фінансовими компаніями послуг факторингу щоквартально за 2009 – I півріччя 2011 р.

Факторингові операції вигідні для юридичних осіб у зв'язку з появою можливості зменшити витрати на адміністрування проблемних боргових зобов'язань та наростити свої активи. Тому ринок купівлі проблемних боргів юридичних осіб фінансовими компаніями, які мають право надавати послуги з факторингу, поступово розвивається.

Важливим показником, який характеризує факторингові послуги, є джерела їх фінансування. Узагальнені дані щодо джерел фінансування факторингових послуг наведені в таблиці 1 та зображені на рисунках 2, 3 [5].

Таблиця 1

Джерела фінансування укладених факторингових операцій

Джерела фінансування	I півріччя 2009, млн грн	I півріччя 2010, млн грн	I півріччя 2011, млн грн	Темпи приросту, %	
				I півр. 2010/ I півр. 2009	I півр. 2011/ I півр. 2010
Власні кошти	6,2	373,6	1424,1	5925,8	281,2
Позичкові кошти юридичних осіб (крім банківських кредитів)	43,3	1922,2	425,8	4339,3	-77,8
Банківські кредити	785,2	362,0	348,8	-53,9	-3,6
Інші джерела	39,8	12,0	23,4	-69,8	95,0
Всього	874,5	2669,8	2222,1	205,3	-16,8

Загальний обсяг фінансування факторингових операцій зменшився за результатами I півріччя 2011 року порівняно з підсумками аналогічного періоду 2010 року на 16,8% (або на 447,7 млн грн) і склав 2222,1 млн грн. В той же час, стрімким у абсолютному і у відносному виразі було зростання фінансування за рахунок власних коштів – у 3,8 рази (або на 1050,5 млн грн). Фінансування за рахунок залучених банківських кредитів та позичкових коштів юридичних осіб зменшилось на 13,2 млн грн та 1496,4 млн грн відповідно.

Рис. 2. Структура джерел фінансування факторингових операцій станом на 01.07.2010

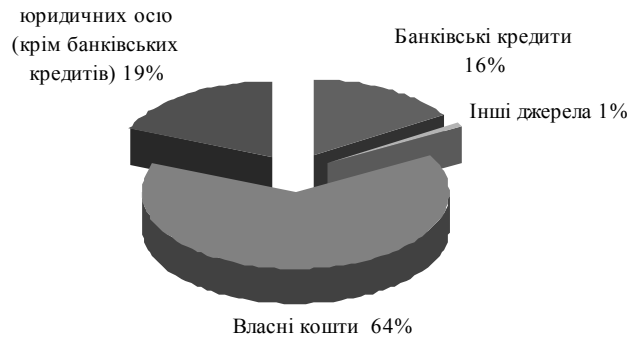

Рис. 3. Структура джерел фінансування факторингових операцій станом на 01.07.2011

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, проаналізувавши сьогодишній стан ринку факторингу в Україні, можна зробити наступні висновки. Ринок послуг факторингу показав зростання кількості укладених угод за I півріччя 2011 року в порівнянні з аналогічним періодом 2010 року в 3,53 разу. Структура фінансування діяльності факторів зазнала змін – найбільшу питому вагу в структурі пасивів за підсумками I півріччя 2011 року займають власні кошти компаній (64,1%), тоді як за підсумками аналогічного періоду 2010 року найбільша частка припадала на позичкові кошти юридичних осіб (72%), а на власні кошти – лише 14%. За напрямками наданого факторингового фінансування значно зросли частки торговельного фінансування та сфери послуг. Але факторинг поки що все ж не є масовою послугою, оскільки факторинг є беззаставною послугою, що викликає проблеми із поверненням боргів. Це спричиняє брак коштів у фактора (банку чи фінансової компанії) і підвищення процентної ставки, через що вигідна послуга факторингу стає дорогою і втрачає сенс.

Література

1. Внукова Н.М. Основи факторингу : [навч. посібник] / Внукова Н.М. – К. : Товариство "Знання", 1998. – 174 с.
2. Про податок на додану вартість : Закони України прийнято 3 квітня 1997 р. № 168/97 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Про банки та банківську діяльність : Закони України прийнято 7 грудня 2000 р. № 2121-III. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Прохорова Ю.В. Дослідження стану ринку факторингу в Україні / Ю.В. Прохорова, М.О.Терновська // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 30. – С. 53–56.
5. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за I півріччя 2011 року [Електронний ресурс] / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
6. Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за I півріччя 2011 року [Електронний ресурс] / Національне рейтингове агентство «Рюрік». – Режим доступу : <http://rurik.com.ua>.

Надійшла 13.10.2011

УДК 658.2

О. В. ОСТАПЧУК

Хмельницький національний університет

АНАЛІЗ ПРИНЦИПІВ ПОБУДОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В статті розглянуто основні принципи організаційних структур, виявлено їхні недоліки, визначено напрямки, за якими здійснюється трансформація організаційних структур.

In the article the basic principles of organizational structures, revealed their shortcomings identified areas on which the transformation of organizational structures.

Ключові слова: підприємство, організаційна структура, принципи організаційних структур.

Постановка проблеми. В умовах нестабільності зовнішнього середовища, посилення конкуренції організаційна структура підприємства (ОСП) та принципи ОСП, що визначають специфіку управління, відіграють особливу роль, дозволяючи ефективній організації отримати переваги над конкурентами за рахунок розширення можливостей організаційного потенціалу та глибини його використання; швидких реакцій на виникаючі загрози для існування; вилучення максимуму можливостей зі сформованої ринкової ситуації.